

VRIJEDNOSNI PAPIRI U OVRSI

*Prof. dr. sc. Vesna Rijavec**

UDK: 347.952:347.728.3

336.717.2

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: veljača 2013.

U članku su vrijednosni papiri obrađeni kao predmet ovrhe i kao osnova za pokretanje ovrhe prema slovenskom pravnom poretku koji nije vrlo različit od hrvatskog. Prvo su vrijednosni papiri izloženi prema osnovnim kategorijama njihove podjele, a u nastavku su izložene mogućnosti provođenja ovrhe na njima. Posebno poglavlje obuhvaća mjenicu koja je još uvijek vjerodostojna isprava na temelju koje je moguće predložiti ovrhu, ali su uvjeti za naplatu u novom uređenju dosta pojednostavljeni. Naplata novčane tražbine iz sredstava na bankovnom računu moguća je, naime, odmah nakon izdavanja još nepravomoćnog rješenja o ovrsi na temelju prezentirane mjenice kao vjerodostojne isprave i usprkos pravovremenom prigovoru protiv rješenja. Autorica upozorava na probleme koji se u vezi s tim javljaju.

Ključne riječi: vrijednosni papiri, ovrha na pokretninama, mjenica, zemljišno pismo, ovrha na temelju vjerodostojne isprave.

1. UVOD

Vrijednosni papiri u ovrsi se javljaju kao imovinska vrijednost, stoga kao predmet ovrhe, pri čemu je važna njihova podjela kako bi se mogla odrediti vrsta ovrhe. Mjenica ili ček vrijednosni su papiri koji se uzimaju kao vjerodostojne isprave na temelju kojih je moguće predložiti ovrhu prema posebnim uvjetima. U slovenskom pravu, naime, mjenica prema zadnjoj noveli ima specifičan položaj. Predstaviti ćemo i zemljišno pismo koje je istodobno i vrijednosni papir i ovršna isprava.

* Dr. sc. Vesna Rijavec, profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mariboru, Mladinska ulica 9, Maribor (Slovenija).

2. OVRHA NA VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA

2.1. Predmet ovrhe

Za vrijednosne papire kao predmet ovrhe bitno je koje među njima uzimamo u obzir u ovrsi. Materijalnopravno uređenje pojedine vrste vrijednosnih papira upućuje na to je li moguće predlagati prijenos tražbine iz vrijednosnog papira, prodaju vrijednosnog papira ili pak je moguće predlagati oboje, a da vjerovnik ima pravo izbora. Novčana tražbina može biti inkorporirana u vrijednosni papir i tada je moguća dvojna interpretacija. Ako je vezanost prava iz papira potpuna, takva da se pravo prenosi samo iz papira te se njime i priznaje, može se tretirati kao pokretna stvar. Kao potpuni obično su uređeni papiri na donositelja i papiri po naredbi. Pravo iz papira slijedi papir. Za prijenos tražbine iz potpunog vrijednosnog papira potreban je indosament ili papir. Kod nepotpunih vrijednosnih papira pravo se prenosi cesijom, bez papira.

Postoji i podjela vrijednosnih papira prema sadržaju prava koje je zapisano u vrijednosnom papiru. Korporacijski ili članski vrijednosni papiri su oni koji sadrže članska prava u društvu. Imatelj papira je član društva koje je izdalo papir. U slovenskom pravu tipičan su primjer papiri koje je izdalo dioničko društvo (privremeni i dionice). Slovenski Zakon o trgovačkim društvima¹ (ZGD-1) zabranjuje da se kao vrijednosni papir izdaje potvrda o udjelu u društvu s ograničenom odgovornošću. Dionice mogu biti predmetom ovrhe i za njih se koriste pravila o ovrsi na novčanim sredstvima.² Samim tim za njih u obzir dolazi i uređenje ovrhe na pokretninama u vezi s prodajom i isplatom, odnosno uređenje nematerijaliziranih vrijednosnih papira.

Drugu i najopsežniju kategoriju tvore obligacijski (obveznopravni) papiri. U njih je upisano obvezno pravo. Obveznopravni papiri su ovisno o predmetu upisanog prava novčani ili robni. Tipični novčani papiri su obveznica, mjenica i ček. Robni papiri su vozni list i skladišnica. U pravnim sustavima u kojima nema razdiobe između vrijednosnih papira i legitimacijskih papira (ulaznica, vozna karta) uvrštava se u kategoriju obligacijskih papira također i potonje. Posebnu vrstu obligacijskih papira čine dužnički vrijednosni papiri, papiri u

¹ Zakon o gospodarskih družbah (dalje u tekstu: ZGD), Uradni list (dalje u tekstu: Ur. l.) RS, br. 26/07 - ZSDU-B, 33/07 - ZSReg-B, 67/07 - ZTFI (100/07 popr.), 10/08, 68/08, 23/09 Odl. US: U-I-268/06-35, 42/09, 65/09 - UPB3, 83/09 Odl. US: U-I-165/08-10, Up-1772/08-14, Up-379/09-8, 33/11, 91/11, 100/11 Skl. US: U-I-311/11-5, 32/12, 57/12.

² Jednako i u austrijskom ovršnom pravu, v. § 296. EO-a.

kojima je upisana novčana tražbina.³ Legitimacijski papiri i znaci u ovrsi na vrijednosnim papirima ne uzimaju se u obzir.

U vrijednosnom papiru može biti sadržana i nenovčana tražbina, ali ona kao predmet ovrhe pripada u okvir uređenja ovrhe na tražbinama za predajom pokretnine ili nekretnine ili pak ovrhe na drugim imovinskim pravima (čl. 162. i 163. Zakona o izvršbi in zavarovanju⁴). Takvi su osobito tradicijski papiri kao što su vozni listovi i skladišnica. Pravo iz papira je obveznopravna tražbina za predaju određene stvari. Temelj imateljeva zahtjeva nije stvarnopravne nego obveznopravne naravi.

Stvarnopravni papiri sadrže određeno stvarno pravo. Stvarnopravni zakonik (dalje u tekstu: SPZ)⁵ kao jedini stvarnopravni vrijednosni papir u Sloveniji po uzoru na njemačko pravo uvodi zemljišno pismo. Zemljišno pismo također može biti ili predmet ovrhe ili temelj za ovrhu kao ovršni naslov. Posebno je važno da mu SPZ dodjeljuje svojstvo ovršnog naslova, stoga vjerovnik može predložiti ovrhu radi naplate tražbine kao kod realizacije hipoteke iz neposredno ovršnog javnobilježničkog akta ako dužnik duga iz zemljišnog pisma o dospjeću ne plati ovlaštenom imatelju. Odgovarajuće se primjenjuju odredbe o hipoteci (čl. 193. SPZ-a) jer zemljišni je dug neakcesorno osiguranje tražbina. Uvjet ovršnosti nije oblik neposredno ovršivog javnobilježničkog akta nego učinak ovršne isprave ima zemljišno pismo koje je izdao sud. Sud sudjeluje u nastanku pravnih poslova (sastavljanju i ovjeri isprava) samo kada tako nalaže zakon, što je učinio SPZ. Potonji, doduše, ne govori izričito o ovjeri, ali je novu nadležnost zemljišnoknjižnog suda, sudjelovanje pri obliku *ad valorem* za jednostrani pravni posao o utvrđivanju zemljišnog duga nužno razumjeti kao ovjeru u obliku pisma.

Uvođenjem javnog bilježništva većina je djelatnosti vezanih uz isprave prenesena na javne bilježnike, zato zemljišni dug predstavlja uvođenje novog izvanparničnog postupka za sastavljanje i ovjeru isprava za koje je nadležan zemljišnoknjižni sud. Protiv zemljišnoknjižnog pisma nema pravnih sredstava. Ono je ovršno, ali ne i pravomoćno. Kao ovršni naslov mora i prema sadržaju biti primjereno za ovrhu. Pritom je potrebno dodati da je uvjet za izdavanje pisma uknjižba prava u zemljišnu knjigu. Kod zemljišnog pisma uvjeti za na-

³ Grilc, P.; Juhart, M., *Pravo vrednostnih papirjev*, Gospodarski vestnik, 1996., str. 33.

⁴ Zakon o izvršbi in zavarovanju (dalje u tekstu: ZIZ) bio je sedam puta noveliran. Ur. l. RS, br. 51/98, ZIZ-I 26/11, neslužbeni pročišćeni tekst, ZIZ - NPB9, EPA: 1780-V.

⁵ Stvarnopravni zakonik (SPZ), Ur. l. RS, br. 87/02, 18/07.

stup ovršnosti isprave nisu posebno određeni. Na temelju smislene primjene odredaba koje uređuju hipoteku i njen nastanak u obliku neposredno ovršnog javnobilježničkog akta i za zemljišno pismo također vrijedi da je tražbina ovršna od trenutka dospelosti. Dospjelost iznosa iz papira proizlazi iz papira. U praksi se najčešće dospelost veže uz poziv. Ako papir ne sadrži taj podatak, dospelost se dokazuje javnom ispravom ili privatnom ispravom ovjerenom prema zakonu ili utvrđujućom presudom izdanom u posebnom postupku.

Zemljišno pismo je stoga ovršno ako je tražbina iz zemljišnog pisma dospjela. Dužnik zemljišnog pisma pristao je na neposrednu ovršnost već samim izražavanjem svoje volje u obliku javnobilježničkog akta o postojanju zemljišnog duga, odnosno svojom suglasnošću o konverziji hipoteke u zemljišni dug. Što se oblika tiče, možemo utvrditi da je on kod zemljišnog duga stroži nego kod neposredno ovršnog javnobilježničkog akta. Jednostrani pravni posao o uobličavanju zemljišnog duga potrebno je najprije ostvariti kao javnobilježnički akt, a potom je taj pravni posao još jednom preuzet u zemljišno pismo koje izdaje sud. Ovo zadnje postupanje moguće je okvalificirati kao sudska ovjera. Upravo je stoga analogna primjena čl. 20. ZIZ-a najprimjerenija.⁶ Zemljišni se dug prenosi izvanknjižno zajedno sa zemljišnim pismom. Zemljišno pismo je vrijednosni papir po naredbi u koji je prenesen sadržaj iz javnobilježničkog akta s navodom suda koji ga izdaje. Prenosi se indosamentom i predajom pisma. Predmet osiguranja jednak je kao kod hipoteke. To je nekretnina sa svim sastavnim dijelovima, s pripacima i neodvojivim plodovima. Naplatu može zahtijevati svaki ovlašteni imatelj pisma što dokazuje posjedovanjem isprave i neprekinutim lancem indosamenata. Naplatu ne može zahtijevati sam vlasnik nekretnine čak i kada bi bio imatelj pisma.⁷

Mjenica je vrijednosni papir izdan u pisanom obliku, pri čemu mjenična obveza nastaje prilikom upisa u mjenicu. Priznaje se i prenosi samo mjenicom (potpuni vrijednosni papir).⁸ Mjenica može biti predmet ovrhe ili vjerodostojna isprava⁹ na temelju koje će se ovrha tek predlagati.

⁶ Tako i Keresteš, T., *Novosti pri zavarovanju obveznosti*, građa za seminar *Novosti pri zavarovanju obveznosti po noveli ZIZ-a*, Ljubljana, 2002., str. 25.

⁷ Berden, A.; Tratnik, M.; Rijavec, V.; Vrenčur, R.; Frantar, T.; Keresteš, T.; Juhart, M., *Novo stvarno pravo*, Maribor, 2002., str. 180.

⁸ Detaljnije o čeku i mjenici v. Grilc, Juhart, *op. cit.* u bilj. 3; Žiberna, J.; Ivanjko, Š., *Menica in ček*, Ljubljana, 1989.; Ivanjko, Š. *et al.*, *Priročnik o poslovanju z menico*, Maribor, 2001.

⁹ Novele ZIZ-H i ZIZ-I oblikovale su poseban položaj mjenice koji se približava učinku neposredne ovršnosti.

2.2. Mjesna nadležnost za ovrhu na vrijednosnim papirima

Za ovrhu novčanih tražbina vrijedi opća nadležnost prema stalnom prebivalištu ili sjedištu dužnika (čl. 163.a ZIZ-a). Usprkos tomu što se nematerijalizirani vrijednosni papiri vode u Središnjem registru nematerijaliziranih vrijednosnih papira Klirinškog depozitarnog društva, za odluku o prijedlogu ovrhe prema noveli nije više nadležan sud prema sjedištu tog društva nego vrijedi opća nadležnost za ovrhu novčanih tražbina prema stalnom prebivalištu ili sjedištu dužnika (čl. 163.a ZIZ-a). Zakonodavac se odlučio za takvo rješenje jer zbog središnjeg vođenja, jednostavnog pristupa i prijenosa podataka nema potrebe da se nadležnost veže za sjedište društva koje vodi evidenciju. Sudovi iz različitih područja u obavljanju procesnih radnja u jednakom su položaju.¹⁰

2.3. Sredstva ovrhe

Vrijednosni papiri su potpuni ako se pravo prenosi zajedno s papirom i samo s njim uzima u obzir. Kao potpuni uobičajeno su uređeni papiri na donositelja i papiri po naredbi. Pravo iz papira slijedi papir. Za prijenos tražbine iz potpunog vrijednosnog papira potreban je indosament ili sam papir. Ovršitelj plijeni papir u materijalnom obliku oduzimanjem papira ili dijela papira koji je važan za valjanost tražbine. Sve radnje koje su potrebne za očuvanje i ovrhu prava iz tih papira obavlja dužnik. Za obavljanje tih radnja ovršitelj mu vraća zaplijenjen vrijednosni papir te o tome izdaje potvrdu (čl. 108. ZIZ-a).

Zaplijenjene tražbine iz vrijednosnog papira vjerovnik često ne namiruje od dužnikova dužnika nego se obavlja prodaja prema pravilima koja vrijede za pokretnine. Posebnu odredbu o prodaji vrijednosnih papira koji kotiraju na burzi zakonodavac je uključio u odredbu o prodaji pokretnina. Time je pokazao da se prodaja vrijednosnih papira općenito obavlja prema pravilima koja vrijede za pokretnine. Inkorporacija prava u vrijednosnom papiru omogućava da se pravno uređenje njihova prijenosa lako osloni na stvarnopravne temelje koji vrijede za pokretnine.¹¹ Zaplijenjene vrijednosne papire koji kotiraju na burzi prodaje ovlašteni sudionik tržišta vrijednosnih papira kojeg odredi ovršitelj (čl.

¹⁰ Galič, A.; Jan, M.; Jenull, H., *Zakon o izvršbi in zavarovanju (vključno z novelo ZIZ-A) s komentarjem novele in uvodnimi pojasnili*, Ljubljana, 2002., str. 343.

¹¹ *Ibid.*, str. 341.

99., st. 1. Pravilnika o obavljanju službe ovršitelja¹²). Zaplijenjene vrijednosne papire koji ne kotiraju na burzi prodaje ovršitelj neposrednim ugovorom ili na javnoj dražbi. Ovršitelj za prodaju tih vrijednosnih papira za vlastiti račun i odgovornost može ovlastiti i ovlaštenog sudionika tržišta vrijednosnih papira (čl. 99., st. 2. Pravilnika).

Ako vrijednosni papiri glase na ime, ovršitelj mora ostvariti prijepis na ime kupca i sve potrebno za prodaju potrebne isprave s pravnim učinkom umjesto dužnika (čl. 99., st. 4. Pravilnika). Za te radnje može ovlastiti i odvjetnika, javnog bilježnika ili pravnog stručnjaka zaposlenog kod burzovnog posrednika. Ako se prodaje vrijednosni papir koji je u slobodnom prometu i prenesen je indosamentom, ovršitelj na poleđinskoj strani, prije predaje posredniku ili banci, mora napisati propisanu predbilježbu koja ima jednak učinak kao i obveznikov indosament (čl. 99., st. 5. i 6. Pravilnika).

3. OVRHA NA NEMATERIJALIZIRANIM VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA

3.1. Predmet ovrhe

Za tu je vrstu ovrhe, a zbog važnosti povezanih s elektroničkim oblikom, potrebno posebno uređenje nekih pitanja koje je sadržavao Zakon o nematerijaliziranim vrijednosnim papirima (dalje u tekstu: ZNVP).¹³ Zbog zaokruženosti sustava to je uređenje preuzeo ZIZ u novom, posebnom poglavlju i derogirao u tom smislu odredbe ZNVP-a.

3.2. Vrste papira

Nematerijalizirani vrijednosni papir je izjava izdavatelja upisana u središnji registar nematerijaliziranih vrijednosnih papira kojom se izdavatelj obvezuje da će ispuniti obvezu iz vrijednosnog papira osobi koja je kao zakonski imatelj vrijednosnog papira upisana u središnji registar. Za prava imatelja nematerijaliziranih vrijednosnih papira i prava trećih na tim papirima vrijede odredbe Obligacijskog zakona (dalje u tekstu: OZ)¹⁴, SPZ-a i ZGD-a ako nije zakonom drugačije određeno (čl. 2. ZNVP-a¹⁵).

¹² Ur. l. RS, br. 18/03, 46/05 Odl. US: U-I-110/03-16, Up-634/03-13, 83/06; dalje u tekstu: Pravilnik.

¹³ Ur. l. RS, br. 23/99, 75/02, 114/06.

¹⁴ Obligacijski zakonik, službeni pročišćeni tekst (OZ-UPB1), Ur. l. RS, br. 97/07.

¹⁵ Zakon o nematerializiranih vrednostnih papirjih, službeni pročišćeni tekst (ZNVP-UPB1), Ur. l. RS, br. 2/07.

Potrebno je razlikovati materijalizirane vrijednosne papire koji kotiraju na burzi i one koji ne kotiraju. U prvom slučaju prodaju obavlja ovlašten sudionik tržišta vrijednosnih papira kojeg određuje ovršitelj (čl. 99., st. 1. Pravilnika). U drugom slučaju ovršitelj prodaje vrijednosne papire koji ne kotiraju na burzi neposrednim ugovorom ili na javnoj dražbi. Za prodaju tih vrijednosnih papira ovršitelj može o vlastitu trošku i odgovornosti ovlastiti i ovlaštenog sudionika tržišta vrijednosnih papira. Odmah po primitku isplate ovršitelj mora poslati zapisnik o obavljenoj prodaji sudu, odnosno drugom nadležnom organu kako bi on donio zaključak o prijenosu prodanih vrijednosnih papira koji se zatim šalje Klirinškom depozitarnom društvu (čl. 99., st. 2. i 3. Pravilnika).

3.3. Sredstva ovrhe

Tražbine kao i svi vrijednosni papiri uvrštavaju se u pokretnu imovinu. Radi potpune inkorporacije prava u papir vrijednosni se papiri mogu obraditi kao stvar. Sredstva ovrhe na nematerijaliziranim vrijednosnim papirima stoga su kao sredstva ovrhe smisleno jednaka pokretninama za koje se vodi registar. Ovrha se vrši pljenidbom, prodajom, elektroničkim prijenosom prodanih papira umjesto isporuke i isplatom vjerovnika.

3.4. Pljenidba

Rješenje o ovrsi na nematerijaliziranim vrijednosnim papirima sud uručuje i Klirinškom depozitarnom društvu. Vjerovnik dobiva založno pravo tek upisom rješenja o ovrsi u registar nematerijaliziranih vrijednosnih papira. Istovremeno s upisom rješenja o ovrsi Klirinško depozitarno društvo s konstitutivnim učinkom upisuje u registar i založno pravo (čl. 163.b i 163.c ZIZ-a). Ako se izvrši prodaja vrijednosnih papira za koje je bila dopuštena ovrha, prilikom prijenosa prodanih papira na kupca briše se založno pravo u skladu s ZNVP-om (čl. 163.c, st. 5. ZIZ-a).

3.5. Zabrana raspolaganja

Istovremeno s upisom rješenja o ovrsi i založnog prava u registar upisuje se i zabrana raspolaganja. Učinak zabrane raspolaganja prepreka je samo za izvršenje prijenosa, odnosno upisa na temelju naloga imatelja, ali nije prepreka za prijenos, odnosno upis na temelju sudske odluke ni za upis na temelju naloga eventualnog ugovornog založnog vjerovnika koji o dospelosti svoje tražbine smije sam izvršiti prodaju i naplatiti se iz iznosa (čl. 1. i 2. ZNVP-a).

3.6. Prodaja

Pravo iz papira slijedi papir čak i ako je ono u elektroničkom obliku. Vjerovnik može doći do naplate prodajom vrijednosnog papira za što se odgovarajuće primjenjuju odredbe o prodaji pokretnina. Prodaja se vrši na javnoj dražbi ili neposrednim ugovorom, a burzovni papiri prodaju se preko ovlaštenog sudionika tržišta vrijednosnih papira kojeg odredi ovršitelj (čl. 93. ZIZ-a). Vrijednosne papire koji ne kotiraju na burzi procjenjuje ovršitelj ili, jednako kao kod pokretnina, sudski procjenitelj. Nedostaje nam odgovarajuća odredba o određivanju cijene ako se prodaju papiri koji ne kotiraju na burzi.

3.7. Prijenos i naplata

Nakon prodaje potreban je umjesto predaje elektronički prijenos vrijednosnih papira na kupca i brisanje svih založnih prava. Prodaja nematerijaliziranih vrijednosnih papira koji ne kotiraju na burzi obavlja se prema pravilima za prodaju pokretnina uz sudjelovanje ovršitelja. Nakon prodaje sud izdaje rješenje o prijenosu na kupca na temelju kojeg Klirinško depozitarno društvo vrši preknjižbu vrijednosnih papira na kupca (čl. 163., st. 3. ZIZ-a) i brisanje ostalih tereta (smisleno korištenje čl. 96. ZIZ-a).¹⁶ Prijenos prodanih burzovnih papira na kupčev račun i brisanje založnih prava obavlja Klirinško depozitarno društvo po nalogu ovlaštenog sudionika tržišta vrijednosnih papira kojeg je za prodaju odredio ovršitelj (čl. 163.c., st. 5. ZIZ-a u vezi s čl. 47., st. 3. ZNVP-a).

4. ZALOŽNO PRAVO NA VRIJEDNOSNOM PAPIRU

4.1. Općenito

Vrijednosni papir može se dati u zalog (čl. 187. SPZ-a). Založno pravo na vrijednosnom papiru na donositelja nastaje predajom založnom vjerovniku. Na vrijednosnom papiru po naredbi ili na ime, koji se prenosi s indosamentom, nastaje založno pravo indosamentom u kojem je navedeno da je vrijednosni papir predan u zalog (indosament u zalogu) i predajom vrijednosnog papira. Za nastanak založnog prava kod vrijednosnog papira na ime potrebno je obavijestiti dužnika iz tog vrijednosnog papira da je tražbina iz vrijednosnog papira dana u zalog.

¹⁶ Galič, Jan, Jenull, *op. cit.* u bilj. 10, str. 348

Nastanak založnog prava na vrijednosnom papiru u nematerijaliziranom obliku uređuje zakon koji određuje način i uvjete izdavanja vrijednosnog papira u nematerijaliziranom obliku (čl. 188. SPZ-a).

4.2. Prava drugih založnih vjerovnika u ovrsi

Budući da se nematerijalizirani papiri vode u središnjem registru i da je nastanak prava ovisan o konstitutivnom upisu, za njih vrijede specifične odluke iz poglavlja o naplati vjerovnika iz prodaje pokretnina za koje je također predviđen registar. Prema toj odredbi ovršitelj pri naplati mora uzeti u obzir i založne vjerovnike koji nisu predlagali ovrhu, čak i ako svoje tražbine nisu izjavili i ako je njihovo založno pravo upisano u registar. Kupac dobiva vrijednosni papir bez tereta i zato je potrebno nakon obavljene prodaje založno pravo brisati iako založni vjerovnici nisu u potpunosti isplaćeni (smisleno čl. 173. ZIZ-a).

Budući da se kod ovrhe na pokretninama upućuje na pravila u poglavlju o ovrsi na nekretninama, i u toj ovrsi vrijede posebna pravila o načinu naplate nedospjele, privremene i uvjetne tražbine (čl. 203., 204. i 205. ZIZ-a).

Prodaja se neće moći izvršiti ako je ranije koji od založnih vjerovnika obavio sam. Ugovorno založno pravo u biti omogućava da u roku od osam dana nakon primitka obavijesti o dospjeloj tražbini založni vjerovnik sam proda za tu tražbinu založen vrijednosni papir preko ovlaštenog predstavnika na burzi. Nije određeno koji je založni vjerovnik po prvenstvenom redu ovlašten za prodaju, što znači da prodaju može izvršiti svaki od njih (čl. 47. ZNVP-a). Ovlašteni sudionik mora unijeti nalog o prodaji i brisati sva založna prava.¹⁷ Ipak, vjerovnik koji je prodao stvar mora uzeti u obzir koji je po prvenstvenom redu za naplatu te se ne smije namiriti na štetu založnih vjerovnika koji su upisani u registar prije njega. Budući da se tražbine, a posebno vrijednosni papiri uvrštavaju u pokretnu imovinu, pravilo za pokretnine vrijedi također i za vrijednosne papire – isplaćeni založni vjerovnik stvar predaje sljedećem založnom vjerovniku. Vjerovnik umjesto papira koji je prodao sljedećem vjerovniku uručuje višak iznosa koji je ostao nakon njegove naplate. Od založnog vjerovnika koji nije poštovao prvenstveni red prava zakinuti vjerovnici koji su upisani u registar svoje pravo mogu ostvariti tužbom. Ako je iznos uručio dužniku, vjerovnicima je također odgovoran i za naknadu štete. Iz registra je uočljiv i nastanak prisil-

¹⁷ Ovdje je rješenje drugačije nego kod nekretnina koje se upisuju u registar jer pri izvansudskoj prodaji založna prava ostaju.

nog založnog prava. U tom slučaju založni vjerovnik koji je sam prodao papir mora iznos predati ovršitelju radi izvršenja naplate.

5. OVRHA NA TEMELJU VJERODOSTOJNE ISPRAVE

5.1. Ček kao vjerodostojna isprava

Ček je nalog izdavatelja (trasanta) koji je klijent banke toj banci (trasatu) da iz njegova pokrića na određenom računu isplati određeni iznos novca primatelju (remitentu). Izdavanje čeka uvjetovano je time da trasant ima pokriće na računu.¹⁸

Ček se kao vrijednosni papir koristi kao platno sredstvo za razliku od mjenice koja je u potpunosti kreditno sredstvo. Ček može biti trasiran ako ima sljedeće bitne sastojke: oznaku da je ček napisanu u samom slogu čekovne isprave, bezuvjetnu uputu da se plati određeni iznos novca iz trasantova pokrića, ime onoga koji treba platiti (trasat), mjesto plaćanja, dan i mjesto izdavanja čeka i potpis onoga koji je ček izdao (trasant). Remitent i rok dospjelosti mogu nedostajati. Ček nije moguće akceptirati, a trasat može biti samo banka. Zbog nepostojanja čekovnog akcepta kod čeka nema protesta zbog neakceptiranja. Regres se zahtijeva samo zbog neisplate koja je posljedica nepostojanja potrebnog pokrića na računu trasanta, formalnih pogrešaka na čeku ili trasantova opoziva čeka. Kod mjenice su moguća četiri regresa, a kod čeka samo jedan. Uvjet regresa je protest zbog neisplate, za što se odgovarajuće primjenjuju propisi o mjenici.

5.2. Ovrha na temelju mjenice kao vjerodostojne isprave

Za ovrhu mjenične tražbine na temelju vjerodostojne isprave temeljna je pretpostavka da vjerovnik u rukama drži originalnu mjenicu sa svim bitnim sastojcima. Mjenica može biti vlastita (solo) mjenica, vlastita trasirana mjenica ili trasirana (vučena) mjenica. Može biti avalirana i indosirana, sastavljena na stranom jeziku ako je službeno prevedena i na slovenski jezik, ali mora sadržavati originalne potpise trasanta, akceptanta i drugih mjeničnih obveznika kao što su avalist i indosant. Mjenica ne smije biti oštećena ni amortizirana.¹⁹

¹⁸ Grilc, Juhart, *op. cit.* u bilj. 3, str. 113.

¹⁹ Keresteš, T., *Menica v izvršbi*, Podjetje in delo, br. 7, 2010., str. 1154; Ivanjko, Š., *Menica v izvršbi*, prilog na konferenciji, 1998., str. 45.

U slovenskom pravu postoje dva postupka. (1) Prvi je ovrha na temelju mjenice kao vjerodostojne isprave kada mjenica nije fizički priložena prijedlogu. Riječ je o uobičajenom kombiniranom postupku kada sud rješenjem o ovrsi istovremeno odlučuje o platnom nalogu i o dopustivosti ovrhe. Taj se postupak vodi elektronički. (2) Novela ZIZ-H mjenici daje nove učinke (čl. 41.a ZIZ-a). Kad je originalna mjenica fizički priložena prijedlogu za ovrhu na temelju vjerodostojne isprave, u slučaju prigovora vrijede pravila postupka u trgovačkim sporovima (čl. 46., st. 4. ZIZ-a), izričito je dopuštena naplata mjeničnog vjerovnika prije pravomoćnosti rješenja iz novčanih sredstava koje dužnik ima kod službe za platni promet. Usprkos neposrednoj naplati vjerovnika, mjenica još uvijek vrijedi samo kao vjerodostojna isprava na temelju koje se izdaje kombinirano rješenje koje sadrži kondemnatorni dio i dio s odobrenjem ovrhe. Bitno je da prigovor protiv tog rješenja ne odgađa ovrhu i naplatu.

5.3. Mjenica između vjerodostojne isprave i ovršne isprave

Budući da su posljedice u novom postupku ovrhe na temelju mjenice kao vjerodostojne isprave prilično ozbiljne (mogućnost naplate iz sredstava kod službe za platni promet prije pravomoćnosti rješenja o platnom nalogu), mjenica mora biti fizički priložena originalu. Kod obične ovrhe na temelju vjerodostojne isprave preko specijaliziranog odjela Okružnog suda u Ljubljani (COVL) vjerodostojnu ispravu nije potrebno priložiti. Dovoljno je da u prijedlogu vjerovnik jasno odredi vjerodostojnu ispravu. U tim slučajevima dužnik može staviti prigovor i odgoditi pravomoćnost, ovršnost pa i isplatu vjerovniku.

Novo zakonsko rješenje rezultat je Vladina neposrednog traženja načina učinkovitije naplate tražbina. U pripremama reforme predlagana su i različita još radikalnija rješenja prema kojima bi svaka ili samo domicilirana mjenica imala odmah, i bez sudskog postupka, svojstvo ovršne isprave. U usporedbi s neuspjelim radikalnim prijedlogom da mjenica odmah bude ovršna isprava i da se može prigovarati samo dopustivosti ovrhe, prihvaćeno rješenje očuvalo je dosadašnji skraćeni sudski postupak za dobivanje ovršnosti isprave za tražbine iz mjenice. Međutim, uvodi možda još sporniju prethodnu ovršnost s neposrednom naplatom vjerovnika. Bitan odmak od dosadašnjeg polazišta je to što sud rješenje o ovrsi na temelju mjenice kao vjerodostojne isprave prilikom uručjenja dužniku šalje također i službi za platni promet radi konačne ovrhe platnog naloga iz trgovačkog spora koji još nije postao pravomoćan. Jedino je ograničenje da je riječ o ovrsi na novčanim sredstvima koja dužnik ima kod službe za platni promet (čl. 46., st. 4. ZIZ-a).

Usprkos tomu, ne možemo zanemariti opasnosti koje nosi takva prethodna naplata dugova. U biti je uvedena ovršnost prije pravomoćnosti sudske odluke bez ikakva jamstva koje je bilo nužni pratitelj ovršnosti kad je prethodila pravomoćnosti odluke.²⁰ Pored svega, nije riječ o nepravomoćnoj sudskoj odluci o postojanju tražbine koja bi bila donesena u kontradiktornom postupku nego o platnom nalogu koji je izdan jednostrano bez dužnikova saslušanja, a kontradiktornost se uspostavlja tek po prigovoru. Čak i ako dužnik sa svojim prigovorom uspije, u slučaju vjerovnikove neposredne naplate može se naći u posve beznadnom položaju ovlaštenika koji mora svoje pravo ostvarivati u protuovrši protiv subjekta koji je možda sam prezadužen ili od kojeg novac koji je primio iz nekog razloga nije više moguće vratiti.²¹ Za nepravomoćno rješenje o platnom nalogu propisan je učinak istovremene bezuvjetne naplate, što je vrlo ozbiljno.

Sud odmah po objavi rješenje istovremeno s dostavom strankama dostavlja i službi za platni promet i nalaže joj da blokira dužnikova sredstva na svim računima u visini obveze iz rješenja i po isteku paricijskog roka od tri dana isplati vjerovnika (čl. 138., st. 2. ZIZ-a). Sud je taj koji o isteku paricijskog roka obavješćuje službu za platni promet. Za utvrđivanje proteka roka sudu je potrebna povratnica o dostavi dužniku. Rok za dobrovoljno ispunjenje obveze počinje teći sljedećeg dana od dana dostave odluke dužniku (čl. 19., st. 2. ZIZ-a). Potrebno je upozoriti na opće načelo sudskih postupaka da sudska odluka prema strankama ima učinak tek od dana kad im je dostavljena. To znači da banka mora pričekati obavijest suda da je rok protekao i od tada nadalje dužna je postupati po rješenju. Uložena pravna sredstva općenito znače da paricijski rok nije ni počeo teći²², ali to ne vrijedi u slučaju mjenice kod ovrhe prije pravomoćnosti. Riječ je o materijalnopravnom roku jer je određen za ispunjenje, a ne za obavljanje kakve procesne radnje. Povrat u prijašnje stanje nije dopušten zbog zakašnjenja, a paricijski rok ne odgađa dospelost nego ispunjenje.²³

Ovrha na temelju mjenice kao vjerodostojne isprave omogućava vjerovniku posizanje u bilo koju imovinu, ali se naplatiti može odmah samo ako predlaže ovrhu na novčanim sredstvima. Novčana sredstva, naime, vjerovnik slijedi svuda, a ne samo u domicilijatu kao što to vrijedi u slučaju da domiciliranu mjenicu vjerovnik sam u banci prilaže kod naplate.

²⁰ V. njemačko uređenje prema kojem ranija ovršnost omogućava ovrhu nepravomoćnih sudskih odluka jedino ako vjerovnik da osiguranje (§ 704. ZPO-a).

²¹ Vuksanović, I., *Pretirana prijaznost do upnikov?*, Pravna praksa, br. 27, 2010., str. 7.

²² Juhart, J.; Ude, L.; Wedam-Lukić, D., *Pravdni postopek*, Ljubljana, 1974., str. 362.

²³ *Ibid.*, str. 361.

Zlouporabu mjenice u pravilu može uočiti samo dužnik jer sud pri pregledu predložene mjenice ne može nužno utvrditi da je krivotvorena. Problem je u tome što nema na raspolaganju sredstva za obranu od mogućih zlouporaba. Još veći problem čine bjanko mjenice jer je njihovo ispunjenje ovisno o posebnoj ovlaštenju koje je dobio remitent.²⁴ Nepoštivanje ovlaštenja ne može zapaziti sud nego samo dužnik.

U uobičajenom mjeničnom poslovanju mjenica mora biti dužniku prezentirana kako dužnik ne bi izgubio pravo (čl. 41. ZM-a).²⁵ Za prezentaciju mjenice nisu predviđene posebne formalnosti, niti je prezentacija na mjenici ikadje evidentirana. Stoga pitanje prezentacije nije relevantno pri prvom proučavanju mjenice kao vjerodostojne isprave nego tek u postupku po prigovoru.

Ako prezentacije nije bilo, dužnik dobiva priliku reagirati na krivotvorenu mjenicu tek prilikom uručjenja rješenja. Dužnik svoje dvojbe glede mjenice može podnijeti u prigovoru protiv rješenja kao mjenični prigovor, što samo po sebi ne odgađa ovrhu rješenja. Može predlagati i odgodu iako i odluka o odgodu može biti prekasna. Odgoda je dvostrano sredstvo koje sud mora najprije dostaviti vjerovniku.

Pravu zaštitu kod krivotvorene mjenice ne daje ni kazneno pravo iako je krivotvorenje i korištenje krivotvorenih vrijednosnica ili vrijednosnih papira kazneno djelo (čl. 244. Kaznenog zakonika²⁶). Na temelju prijave postupka državni tužitelj koji može predložiti odgodu ovrhe, a koju ovršni sud mora uzeti u obzir, ali samo u svezi s mogućnošću ulaganja zahtjeva za zaštitu zakonitosti

²⁴ Ako je mjenica koja je u vrijeme izdanja bila nepotpuna naknadno ispunjena protivno postojećem sporazumu, povreda tog sporazuma ne može se prigovoriti imatelju mjenice, osim ako ju je stekao zlonamjerno ili ako je pri stjecanju mjenice postupio s velikom nepažnjom. (čl. 16., st. 2. Zakona o mjenici). Zakon o mjenici, Ur. l. FNRJ, br. 104/46, Ur. l. RS, br. 82/94; dalje u tekstu: ZM.

²⁵ Mjenica plativa na određeni dan ili na određeno vrijeme nakon dana izdavanja ili viđenja mora se podnijeti na isplatu bilo na sam dan plaćanja, bilo jednog od dva radna dana koji dolaze odmah za njim. Kad se mjenica podnese nekom obračunskom zavodu, smatra se da je podnesena na isplatu. (čl. 37. ZM-a). Ako se mjenica ne podnese na isplatu u roku koji je označen u članku 37. ZM-a, svaki dužnik je ovlašten mjeničnu svotu položiti u mjestu plaćanja kod prvostupanjskog redovnog suda, a, ako toga nema, kod nadležnog upravnog organa općinske skupštine, na trošak, opasnost i štetu imatelja mjenice. (čl. 41. ZM-a).

²⁶ Kazneni zakonik, Ur. l. RS, br. 63/94 (70/94 popr.), 23/99, 60/99 Odl. US: U-I-226/95, 110/02-ZDT-B, 40/04, 95/04-UPB1, 37/05 Odl. US: U-I-335/02-20, 17/06 Odl. US: U-I-192/04-16, 55/08-KZ-1 (66/08 popr.), 89/08 Odl. US: U-I-25/07-43, 5/09 Odl. US: U-I-88/07-17.

(čl. 11. Zakona o državnom tužilaštvu²⁷). Zahtjev za zaštitu zakonitosti predviđen je samo protiv pravomoćnog rješenja o ovrsi.

5.4. Zlouporaba procesnih prava

Supsidijarnom primjenom Zakona o parničnom postupku (dalje u tekstu: ZPP) dolazimo do zaključka da ovršni sud mora spriječiti zlouporabe procesnih prava koje imaju svrhu štetiti drugome ili koje su u suprotnosti s dobrim običajima, savješću i poštenjem. Sud mora nastojati da se postupak obavi bez odugovlačenja i sa što nižim troškovima i da onemogući svaku zlouporabu prava koja imaju stranke u postupku (čl. 11., st. 1. ZPP-a). U našem slučaju riječ je o zlouporabi procesnih prava koja vjerovniku omogućavaju da se naplati prije pravomoćnosti platnog naloga i rješenja o ovrsi. Riječ je o namjernom prouzrokovanju štete drugomu.

Pitanje je kakve mjere može provesti sud za sprečavanje zlouporaba. Zakon govori o novčanim kaznama i drugim mjerama određenima zakonom. Sankcije za zlouporabu su različite. Najprije se uzimaju u obzir preventivne mjere. Budući da su procesne radnje koje predstavljaju zlouporabu procesnih prava protupravne, a samim tim i ništetne, sud ih ne smije uzimati u obzir.²⁸ Izričitih ograničenja za navedene konkretne mjere nema, zato mislimo kako bi bilo potrebno da se u slučaju sumnje u zlouporabu procesnih učinaka u ovrsi na temelju mjenice odgodi konačnu naplatu usprkos zakonskom uređenju da sud banku obavješćuje o isteku paricijskog roka. Ako je obavijest već poslana, ona se mora opozvati kao i isplata, možda i samim rješenjem. U svakom je slučaju potrebno hitno riješiti prigovor. Svjesni smo da je utvrđivanje procesnih

²⁷ Članak 11. Zakona o državnom tužilaštvu, Ur. l. RS 94/07, ZDT-UPB5. Ako državni tužitelj utvrdi da je zbog kršenja Ustava, zakona ili međunarodnog ugovora osnovano upotrijebiti pravno sredstvo protiv ovršne sudske odluke ili odluke donesene u upravnom ili kojem drugom postupku, može zahtijevati da se ovrha takve odluke odgodi ili prekine ako bi njezinom ovrhom mogle nastati nepopravljive štetne posljedice. Zahtjev za odgodu, odnosno prekid ovrhe ovršne odluke ulaže državni tužitelj koji je ovlašten koristiti pravna sredstva protiv takve odluke kod suda, odnosno drugog organa koji je nadležan za dopuštenje ovrhe, a ako je ona u tijeku, kod organa koji je obavlja. Organ nadležan za dopuštenje ovrhe ili za ovrhu odluke može staviti na stranu ovrhu odluke, odnosno prekinuti ovrhu do odluke o pravnom sredstvu državnog tužitelja. Odluka o odgodi, odnosno prekidu ovrhe prestaje važiti ako državni tužitelj u roku od trideset dana od primitka odluke ne uloži pravno sredstvo.

²⁸ Zobec, J., *Pravdni postopek. Zakon s komentarjem. 1. knjiga*, Ljubljana, 2005., str. 104.

zlouporaba teško, ali brzina i ekonomičnost postupanja ne smiju ići na štetu kvalitete sudske zaštite. Dužniku zbog vjerovnikova nepoštenog postupanja u postupku može nastati nepopravljiva šteta. Budući da izdavanje privremeni mjera zahtijeva dodatne uvjete, ta pravna sredstva bez posebne zakonske prilagodbe ne dolaze u obzir. Zbog praznine u ZIZ-u potrebno je supsidijarno koristiti rješenja iz ZPP-a u okviru nužnih mjera za sprečavanje zlouporaba. U slučaju ovrhe na temelju mjenice nije riječ o ovrsi po obavljenom pravnom ili drugom postupku kojem je rezultat ovršna isprava i u kojem je dužnik imao mogućnost obrane. Usporedimo li situaciju dužnika i vjerovnika, vidimo da je vjerovnik osiguran pljenidbom i založnim pravom i stoga njemu nije tako tegotno pričekati s naplatom. Ako pak se izvrši neosnovana naplata i vjerovnik nestane s novcem, za dužnika više nema povratka. Takva je posljedica neprimjerena i u suprotnosti s načelom jednake zaštite prava pred zakonom i sudom. Kada bi mjenicu mjenični ovlaštenik podnio banci na naplatu sam, banka bi kao ovlašteni subjekt mjenicu provjerila i odbila isplatu ako ne bi bilo formalnih pretpostavaka.

Pitanje je što može učiniti služba za platni promet kad sazna za zlouporabu mjenice u sudskom postupku jer ju je o tome obavijestio dužnik ili ako sazna nekako drugačije. Služba za platni promet dužna je postupati po nalogu suda. Sud joj nalaže isplatu iznosa iz rješenja koji zbog propusta banke nije bilo moguće provesti, a vjerovnik može uzeti u obzir i nastalu štetu (čl. 147. ZIZ-a). Rješenje nalaže službi za platni promet da isplatu izvrši odmah po obavijesti. Banka zato može pričekati samo primjereno kratak rok koji je u okviru bankovnog poslovanja uobičajen za izvođenje bankovnih poslova. U tom vremenu ne obavlja radnje po nalogu dužnika. Banka također može upozoriti organe progona o kaznenim postupcima krivotvorenja mjenice i, naravno, sud.

Nakon prihvaćanja novele ZIZ-H praksa je izrazila negodovanje što su na raspolaganju dva postupka na temelju mjenice²⁹, ali to ne bi trebalo predstavljati problem. Vjerovnik ima pravo izbora te se može odlučiti i za elektronički postupak. Za zaštitu dužnika koji je mjenični obveznik nužno je da učinak neposredne ovrhe ima samo rješenje na temelju mjenice koje je sud donio sam.

Sljedeće pitanje je trenutak otpočinjanja djelovanja odluka o neposrednoj naplati vjerovnika. ZIZ-H nema prijelaznih odredaba o tome da bi nova odredba trebala vrijediti samo za novoizdane mjenice. Uz to, ipak je potrebno proučiti domet opće zabrane retroaktivnosti, stoga je pitanje je li moguće mje-

²⁹ Lajavec, M., *ZIZ-H med ZIZ-G in ZIZ-I*, Pravna praksa, br. 20, 2011., str. IV.

nicama koje su bile izdane prije prihvaćanja novele pripisati učinak koji ona donosi. Granica bi morala biti datum izdavanja mjenice. Problem su bjanko mjenice koje su u optjecaju i kod kojih se datum izdavanja unosi tek prilikom ispunjenja mjenice. Zbog toga bi valjalo razmisliti bi li trebalo uvažiti datum izdavanja ovlaštenja, odnosno sporazuma za ispunjenje mjenice kao granicu kad je mjenično razdoblje uređeno te se za vrijeme prije tog razdoblja novela ne bi mogla primjenjivati. No, praksa nije išla u tom smjeru. Uzima se da novo rješenje ne uređuje situaciju unatrag jer je stvoren drugačiji režim, odnosno postupak ovrhe.

5.5. Promjena u uređenju protuovrhe u vezi s mjenicom

Prema prijašnjem uređenju dužnik je imao pravo na protuovrhu, dakle na povrat sredstava ili čak na tužbu zbog neosnovanog obogaćenja ako je na temelju prigovora rješenje o dopuštenju ovrhe ukinuto. Prema noveli vjerovnik zadržava primljeno usprkos ukidanju rješenja o ovrsi i parnici o tražbini te nije ovlašten na protuovrhu.

5.6. Promjena kod dopuštenja prethodnih mjera

Prethodne mjere su u zakonu taksativno nabrojene mjere vremenski ograničenog osiguranja kojemu je svrha zajamčiti mogućnost buduće ovrhe u vrijeme kada već postoji kvalificirana isprava o postojanju novčane tražbine, ali još nije ovršna. Zato se i zovu prethodne jer se pojedina ovršna radnja obavlja prije nego je moguća prava ovrha.

Prethodnim mjerama po ZIZ-u je moguće osigurati samo novčane tražbine. Sud određuje prethodnu mjeru (1) ako vjerovnik priloži odluku domaćeg suda ili drugog organa za novčane tražbine koja još nije ovršna, odnosno priloži domaću sudsku ili upravnu nagodbu ili neposredno ovršni javnobilježnički akt za novčanu tražbinu koja još nije dospjela ili (2) učini vjerojatnim opasnost da će u protivnom ovrha tražbine biti onemogućena ili prilično otežana (čl. 257. ZIZ-a).³⁰ Opasnost se pretpostavlja za određivanje prethodnih mjera u slučajevima koje zakon posebno nabraja. ZIZ-I popis slučajeva pretpostavljene opasnosti širi s ciljem veće učinkovitosti naplate novčanih tražbina koje su predmet platnog naloga ili rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave.

³⁰ Rijavec, V., *Civilno izvršilno pravo*, Ljubljana, 2003., str. 253.

Ako se dužnik u prigovoru poziva na nepostojanje odnosa s vjerovnikom, često je riječ samo o zlouporabi instituta prigovora, a to će se potvrditi već kada vjerovnik sudu priloži ispravu iz koje slijedi suprotno. Radi sprečavanja tih zlouporaba koje su se u praksi vrlo raširile, zakonodavac je unio promjenu i dopustio izdavanje prethodne isprave bez opasnosti za buduću ovrhu ako učini vjerovatnim postojanje pravnog odnosa. Predviđen dokaz je prilaganje isprave iz koje proizlazi vjerovatnost postojanja obveznopravnog odnosa. Nije riječ isključivo o vjerodostojnoj ispravi koja je procesni uvjet da se posebni postupak uopće može voditi. Korištena dikcija upućuje na širi pojam isprave. To može biti nagodba ili druga isprava koja potvrđuje postojanje odnosa između stranaka. Na temelju tako dobivene prethodne mjere, dužnikova će sredstva u banci biti blokirana do visine novčanog iznosa ovisno o prijedlogu za koji je sud odredio prethodnu mjeru, dužnikove će pokretnine biti zaplijenjene itd., a vjerovnikova će tražbina biti osigurana. Nakon predlaganih promjena smanjit će se broj paušalnih prigovora protiv rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave jer će dužnici shvatiti da takvim prigovorima, zbog navedenih promjena uređenja, ne mogu odugovlačiti ovrhu.

Još prije novele ZIZ-I postojala je opasnost ako je rješenje o ovrsi izdano na temelju mjenice, odnosno čeka. Poslije novog uređenja mjenice zanimljivim postaje pitanje ima li prethodna mjera još kakvog smisla ako je riječ o postupku na temelju mjenice. Shvaćamo da ga neće koristiti vjerovnik koji očekuje da će već s donesenim rješenjem dobiti isplatu. U drugačijem je položaju vjerovnik koji predlaže prethodnu mjeru na temelju brzog elektroničkog rješenja, na temelju mjenice kao vjerodostojne isprave koja prijedlogu nije bila priložena. U tom postupku nema privilegija koje postoje u postupku na temelju fizički priložene mjenice kojom se vjerovnik naplaćuje prije pravomoćnosti rješenja o ovrsi te usprkos ukidanju rješenja o ovrsi zbog prigovora zadržava primljeno jer nije moguće predložiti protuovrhu. U regularnom postupku na temelju mjenice i čeka kao vjerodostojnih isprava ukida se pljenidba samim ukidanjem rješenja na temelju prigovora. Zato i jest smisleno osiguranje prethodnom ispravom jer mjenica i ček znače okolnost pri kojoj opasnost za buduću ovrhu nije potrebno dokazivati. Vjerovnik ima zaštitu do pravomoćne odluke o platnom nalogu.

5.7. Sredstva osiguranja prethodnom mjerom

Prethodne mjere u zakonu su taksativno nabrojene, što znači da su moguće samo sljedeće: pljenidba pokretnina i upis u registar ako se vodi; pljenidba nov-

čane tražbine ili tražbine da se izruče stvari; pljenidba drugih imovinskih, odnosno materijalnih prava; zabrana službi za platni promet da dužniku ili komu drugomu po njegovu nalogu isplati s njegova računa novčani iznos koji je određen prethodnom ispravom; upis založnog prava u sudski registar na članskim udjelima u društvu, odnosno u središnji registar nematerijaliziranih vrijednosnih papira na nematerijaliziranom vrijednosnom papiru; zabilježba založnog prava na dužnikovoj nekretnini ili na pravu uknjiženom na nekretnini.

5.8. Promjena nadležnosti za odlučivanje o prethodnoj ispravi

Zbog koncentracije postupka prihvaćena je odluka da se postupci odlučivanja o prethodnoj ispravi i odlučivanje o glavnoj stvari spoje tako da o prethodnoj ispravi ili eventualnom prigovoru protiv ugovora o prethodnoj ispravi odlučuje sudac koji odlučuje i o glavnoj stvari (u pravilu sudac u parničnom postupku). Parnični sud nadležan je nakon pravomoćnosti rješenja kojim je sud ukinuo rješenje o ovrsi po pravovremenom i obrazloženom prigovoru u dijelu o dopuštenju ovrhe. Prije pravomoćnosti toga rješenja nadležan je sud prema općem pravilu čl. 256., st. 1., dakle sud koji bi bio nadležan za ovrhu na predmetu na kojem je predloženo osiguranje.

6. ZAKLJUČAK

U ovom su radu vrijednosni papiri obrađeni s dvaju stajališta. Oni predstavljaju ovršivu imovinu za naplatu vjerovnikove novčane tražbine. Posebnim pravilima koja vrijede za vrijednosne papire prilagođena su i sredstva ovrhe koja uzimaju u obzir pojedine vrste vrijednosnih papira. Kod korporacijskih vrijednosnih papira potrebno je voditi računa o njihovoj promjenjivoj vrijednosti i posljedicama kotiranja na burzi. Prevladavaju nematerijalizirani vrijednosni papiri za koje su važni propisi o elektroničkom vođenju računa. S druge strane za naplatu duga važno pojednostavljivanje postupaka, a to omogućuje postupak na temelju vjerodostojne isprave. U tom postupku posebno mjesto imaju mjenica i ček. Naime, redoviti postupak ovrhe na temelju vjerodostojne isprave teče informatizirano preko Centra za vjerodostojnost isprava (COVL) koji nakon pravomoćnosti rješenja u tehnički pojednostavljenom postupku pretražuje i blokira sredstva koja su predmet ovrhe. Problem ovrhe na temelju vjerodostojne isprave predstavljaju slučajevi u kojima je po uloženom prigovoru stvar poslana u parnični postupak i slučajevi kada podaci o dužnikovoj imovini nisu dostupni elektroničkim putem. Slovenski je zakonodavac tome

doskočio tako da se vjerovnik može na temelju mjenice naplatiti odmah po izdavanju rješenja iz dužnikovih sredstava u banci. Isto tako, dužnik do pravomoćnosti odbijajuće presude po prigovoru zbog kojega je stvar upućena u parnicu ne može predlagati protuovrhu da bi mu vjerovnik vratio novac. U radu je bilo upozoreno i na zamke takva uređenja zbog čega je o tom pitanju već pokrenut postupak pred Ustavnim sudom.

Summary

Vesna Rijavec *

**SECURITIES AS AN OBJECT OF ENFORCEMENT
PROCEEDINGS**

In this paper, the securities in Slovenian legal system are presented in two ways, first as a property subject to enforcement. They are classified according to their basic characteristics, and further presented as an object of enforcement. Another aspect is their use as title in enforcement process. The land charge letter is a security and the enforcement title. Bill of exchange and cheque serve as a title for enforcement on the ground of credible documents. Bill of exchange, when physically presented to the court, is entitlement to direct payment to the creditor from the bank account of the debtor even before the enforcement order issued on the ground of credible document became final, and despite the debtor's timely objection to the payment order. The author highlights some problems in this respect.

Keywords: securities, enforcement on the movables, bill of exchange, land charge, enforcement on the ground of credible document.

* Vesna Rijavec, Ph. D., Professor, Faculty of Law, University of Maribor, Mladinska ulica 9, Maribor (Slovenia).